

**»NISEM 0815 KOROŠEC ...« – PRIMERI ETNIČNE
IDENTIFIKACIJE PRI SLOVENSKO GOVOREČIH (POST)
ADOLESCENTIH NA DVOJEZIČNEM AVSTRIJSKEM
KOROŠKEM**

PROBLEMS OF ETHNIC IDENTIFICATION – YOUNG SLOVENES AT SOUTHERN CARINTHIA (AUSTRIA)

The demographic and socioeconomic data show, that the young generations of small ethnic groups like the Slovenes in Southern Carinthia (Austria) are threatened: Through processes of globalization and individualization the younger generation has to redefine its identification. Furthermore, demographic and socio-economic processes like declining birth rates, intermarriage and migration threaten the (ethnic) future of these young Slovenes: In this generation, for instance, the communication value of autochthonous languages has been in a permanent decline (e.g. English as »lingua franca« in internet and science). In this article I will present the qualitative, biographic approach of my research work: On the basis of selected examples I will demonstrate, how young Slovenes in Southern Carinthia identify and locate themselves in their respective ethnic group. Whereas young people who are well integrated in Slovene schools, families and cultural organizations still feel deeply rooted in their ethnic group, those living in ethnic mixed families or in German speaking environments with biographical breaks and lack of Slovene political/cultural membership, often show distance, ambivalence and various affiliation-conflicts, but with a feeling of belonging to their Slovene ethnic roots.

Keywords: ethnic identification, Slovene ethnic group, Southern Carinthia, young generation

Demografski in socioekonomski podatki kažejo za južno Koroško razvoj, ki bistveno ogroža obstoj slovenske narodne skupnosti, saj predvsem mlada populacija doživlja selitve v nemško govoreče centre, mešane zakone in upadanje števila rojstev. Poleg tega se mladostniki soočajo z globalizacijskimi procesi in individualizacijo, ki zmanjšujejo funkcionalnost slovenskega jezika. V prispevku bom na kratko opisala metodološki pristop in ob primerih iz intervjujev prikazala etnične identifikacije izbranih mladih pripadnikov slovenske narodne skupnosti na južnem Koroškem. Z biografsko-analitičnim pristopom želim poglobljeno prodreti v doživljanje etničnosti pri (še) slovensko govorečih koroških mladostnikih in postadolescentih. Ob štirih rekonstrukcijah primerov bom pokazala, da so se pogoji pripadanja v preteklih desetletjih spremenili. Medtem ko so v preteklosti cele družine zaradi asimilacijskega pritiska s strani večinskega naroda zanikale svoj etnični izvor, danes pritisk ni več tako jasen in viden, temveč se kaže v obliki strukturalnega nasilja. Predvsem mladostniki, ki izhajajo iz mešanih zakonov, živijo na obrobni ali v nemško govorečem okolju, zanje so značilni prelomi v biografijah, niso vključeni v slovenske strukture ali so na katerikoli način izločeni iz »slovenskih klik«, se velikokrat distancirajo in so ambivalentni glede pripadanja. To pa ne pomeni odpovedi svojim slovenskim koreninam, kajti čustvena povezanost ostaja.

Ključne besede: etnične identifikacije, slovenska narodna skupnost, južna Koroška, generacija mladih

UVOD IN OZADJE

Na avstrijskem dvojezičnem Koroškem živi slovenska narodna skupnost, ki pa je zaradi travmatičnih zgodovinskih dogodkov v preteklem stoletju – omenim naj predvsem 'obrambni boj' (*Abwehrkampf*) leta 1920, izseljevanje med drugo svetovno vojno in *Ortstafelsturm* v 70. letih – in z njimi tesno povezanih asimilacijskih procesov vse do danes močno ogrožena.¹ Poleg tega na njen obstoj in na (etnične) identifikacije vplivajo družbene in politične spremembe in asimilacijski procesi, katerim so podvrženi posamezni člani. Dodatno pa slovensko narodno skupnost ogrožata demografski in socioekonomski razvoj: predvsem na etničnost mlade populacije vplivajo vedno bolj razpršene poselitve, selitev v večja avstrijska mesta in mešani zakoni. Višja splošna stopnja izobrazbe v drugih zveznih deželah povzroča, da tja odhajajo² tisti višje kvalificirani Slovenci in Slovenke, ki odhajajo "s trebuhom za kruhom". Poleg tega so družbeni procesi, kot sta individualizacija in globalizacija (Beck 2000), bistveno zmanjšali medsosedske stike na vaseh in s tem povzročili pomanjkanje jezikovne prakse v domačem, tj. slovenskem jeziku.³ Vsi ti dejavniki v raziskovalnem prostoru povzročajo močno nazadovanje (znanja) slovenščine. Poleg opisanih dejavnikov se mladostniki v današnji družbi soočajo še z drugimi vplivi globalizacije, na primer z vedno hitrejšim tempom na gospodarskem in delovnem področju, kjer mora biti posameznik čim bolj fleksibilen, in s svetom spleta, kjer prevladuje angleščina. Vsi naštetí dejavniki pa ogrožajo predvsem obstoj malih narodnih skupnosti in zmanjšujejo jezikovno usposobljenost mladih. V to zgodovinsko in socialno-demografsko ozadje je položena študija o identifikacijah slovensko govorečih mladostnikov na dvojezičnem Koroškem, s katero se trenutno ukvarjam na Slovenskem znanstvenem inštitutu v Celovcu.

V pričujočem prispevku bom na kratko predstavila metodološki pristop in nanizala nekaj misli o teoretičnem ozadju. Nato bom ob rekonstrukciji štirih primerov prikazala prvi vpogled na identifikacije (post)adolescentov. Teh sicer ni mogoče posploševati, so pa del življenjske in socialne realnosti na dvojezičnem avstrijskem Koroškem.

1 Zgodovinska vprašanja sicer v ozadju vplivajo na identifikacije mladostnikov, vendar se v pričujočem prispevku ne bom spuščala v teme, ki so zainteresiranim na voljo v številnih drugih publikacijah, omenim naj predvsem naslednja dela: Pleterski 2000; Malle in Sima 1996; Moritsch in Bahovec 2000; Klemenčič in Klemenčič 2006/2007.

2 Primerjaj v tej zvezi tudi Reiterer 2000; Zupančič 2007.

3 De Swaan (2002) v tej zvezi govori o *communication value* jezikov.

METODOLOŠKI PRISTOP IN ANALIZA ŽIVLJENJSKIH ZGODB

Metodološki pristop, ki sem ga izbrala za svoje terensko delo, je kvalitativne narave: raziskujem na podlagi tako imenovane *grounded theory* (Glaser in Strauss 1967; 1979), kjer ni vnaprej formuliranih hipotez, teorija pa se razvija šele ob izsledkih terenskega raziskovanja. Trenutno pri mladih pripadnikih slovenske narodne skupnosti na dvojezičnem Koroškem opravljam narativne intervjuje (Schütze 1983; 1999) – to so življenjske pripovedi. V preteklih desetletjih so se narativni pristopi in življenjske zgodbe znanstveno uveljavili zlasti pri raziskovanju identitete (primerjaj Straub 2000: 137–163). Življenjske zgodbe (Fuchs-Heinritz 2005; Alheit in Dausien 2000) bodo pomagale pri poglobljenem pristopu k raziskovanju doživljanja etničnosti pri slovensko govorečih mladostnikih in postadolescentih, analiza pa bo vsebovala še elemente kvalitativne vsebinske analize,⁴ dokumentarne metode⁵ in diskurzivne analize.⁶ Ciljna skupina so mladostnice in mladostniki, ki se še identificirajo s slovensko narodno skupnostjo. Med mladostnike pa prištevam tudi postadolescente, tako da intervjuvam osebe v starosti med 17. in 30. letom.

Ob prvih transkribiranih narativnih intervjujih sem si najprej ogledala uvodne stavke (Nohl 2008: 53), ki dajo prvi vtis o tem, kako obravnavane osebe vidijo svojo etnično pripadnost. Pri analizi pa sem poleg vsebine pripovedi upoštevala tudi način pripovedovanja.⁷ Rosenthal (1995) je prepričana, da intervjuvanci, ki pripovedujejo o svojem življenju, prevzamejo vlogo "biografskih akterjev". Dogodek in njegovo doživljanje ter pripovedovanje razume kot dialektično razmerje medsebojnega prežemanja dogodka, spomina in doživljanja. Biografsko-teoretični pristop omogoča celostno perspektivo, to pa pomeni, da raziskovalec/ka mladostnikom ne vsiljuje raziskovalnih kriterijev, temveč da ti ob pripovedovanju sami konstruirajo svoje zgodbe. Pri tem je pomemben princip odprtosti. Biografijo pa obenem razumem tudi kot družbeni konstrukt, v katerem sta v interakciji posameznik in družba. Je torej presečišče med "v družbi najdenim" in "v ravnanju posameznika konstituirajočimi se procesi". To se pravi, da življenje in pripovedovanje o njem (tudi zamolčanje in način pripovedovanja) nista samo neka individualna zmogljivost, temveč sta poleg tega družbeno konstituirana. V tem sklopu sta pomembni vprašanji: Zakaj se pripovedovalec/ka prav zdaj spominja tega dogodka? Katera biografsko pomembna tema je s tem povezana? V vsaki majhni pripovedi, ki se je pripovedovalec/ka v izbranem kontekstu spomni,

4 Primerjaj Mayring 1996.

5 Prevod avtorice prispevka, tudi *documentary method*, primerjaj Bohnsack 2001; Nohl 2008.

6 Primerjaj Wodak idr. 1998.

7 Na primer raba besede "mi" kot izraza kolektivne identifikacije ali pa besede "oni" kot izraza distanciranja, ibid.

pa so odtenki oziroma sledovi celotnega biografskega gledanja (Schulze 2006: 71). Pri raziskovanju v kontekstu etnografije in biografije se navezujem tudi na prispevke nemških pedagogov (Cloos in Thole 2006). Vsak izmed prikazanih štirih primerov ima poleg posebnega tudi nekaj splošnega in je s tem del družbene resničnosti na dvojezičnem Koroškem. Biografski pristop bo pomagal najti dejavnike, ki tako rekoč v ozadju, v posameznih življenjskih okoliščinah, vplivajo na to, da mlad človek svojo etničnost ohranja ali pa jo "pozabi" in zanemarja. V pričujočem prispevku bom predstavila rekonstrukcije štirih primerov in s tem samo enega od več analitičnih korakov.

ETNIČNE IDENTIFIKACIJE NA DVOJEZIČNEM KOROŠKEM

Na dvojezičnem Koroškem je bilo v preteklih desetletjih opravljenih nekaj študij in raziskovalnih projektov na temo etnične identitete in identifikacije.⁸ Tako na primer Boeckmann idr. (1988) razlikujejo pet identifikacijskih tipov – odvisno od bližine ali distance do slovenske kulture in slovenskega jezika. Guggenberger idr. (1994) to tipizacijo še razširjajo: posebno dvojne in prilagojene identitete izkazujejo številne nianse o bližini oziroma distanci do etničnega izvora. Vendar se doslej poleg Merkača (1983; 1986) še nihče ni spuščal v temo (etnične) identifikacije pri mladostnikih in postadolescentih.

Merkač je pred več kot petindvajsetimi leti raziskoval identiteto mladostnikov na južnem Koroškem in takrat razlikoval identitete po tem, kako močno so se mladostniki čutili povezane s slovensko narodno skupnostjo. Umestil jih je v tri glavne skupine: zavedne Slovence, nevtralne Slovence in takšne, ki se počutijo povezane s slovensko in z nemško narodno skupnostjo. Opisal pa jih je takole: Prvi se počutijo tesno povezane s slovensko narodno skupnostjo, občujejo pretežno slovensko in se v različnih socialnih situacijah zavzemajo za uveljavitev slovenskega jezika. Živijo v okolju, ki je naklonjeno slovenski narodni skupnosti in se borijo za njene interese. Drugi se čutijo povezane s slovensko narodno skupnostjo, včasih pa imajo vtis, da je bolje, da svojo pripadnost zatajijo. Čeprav tako krepijo proces odtujevanja, druge možnosti ne vidijo. Nočejo biti ekstremisti in se zato izogibajo odprtim konfrontacijam in konfliktom. Tretji so v zgodnji mladosti še govorili slovensko, zdaj pa v vsakdanjem življenju uporabljajo v glavnem nemščino in se počutijo povezane z obema etničnima skupnostma, prilagajajo se okolju in se odtujujejo slovenski narodni skupnosti.

Ker so se v preteklih petindvajsetih letih okvirni pogoji spremenili, sem se odločila za poglobljeno študijo identifikacij pri mladostnikih in postadolescentih,

8 Primerjaj Boeckmann idr. 1988; Guggenberger idr. 1994; Nečak Lük in Jesih (ur.) 2002; Zavrtnik Zimic 1998; Jurić Pahor 2000; Vavti 2009; Priestly in Comanaru 2009.

ki ta čas odraščajo in živijo na dvojezičnem Koroškem ali pa se v okviru visokošolskega študija nahajajo v enem od večjih avstrijskih mest. Zanimajo pa me predvsem dejavniki, ki so v biografijah odgovorni za odtujevanje in za nianse oddaljevanja od etnične pripadnosti. Študija tako gledano ne bo reprezentativna za vse koroške slovensko govoreče mladostnike, bo pa posredovala poglobljen pogled na mehanizme in dejavnike, ki so odgovorni za asimilacijske procese. Želim pa najti odgovore na naslednja vprašanja: Kakšni so identifikacijski vzorci mladih na tem prostoru? S katerimi problemi se soočajo in kako doživljajo položaj slovenske narodne skupnosti? Kakšen pomen imata zanje narodnost in etnična pripadnost in kakšno vlogo igra slovenščina v njihovem vsakdanjem življenju.

TEORETIČNO OZADJE

V pozni moderni je posameznik prisiljen, da se znajde v vedno hitreje se spreminjajočem svetu, ne da bi pri tem izgubil svojo notranjo kontinuiteto. Medtem ko je v moderni opazno opuščanje tradicionalnih, religioznih in mitičnih vezi in te zamenjuje racionalni pogled na svet, se v postmoderini pojavlja vedno večji pluralizem identitet in možnosti, med katerimi posameznik lahko izbira svojo identiteto (Gergen 1996). Nastran-Uletova (2000) meni, da je bil problem identitete v moderni, kako konstruirati identiteto in jo ohraniti trdno in stabilno. V pozni moderni pa je problem, kako si obdržati možnosti odprte.⁹ Pomembna je torej sposobnost prilagajanja na pluralnost življenjskih priložnosti in tveganj, ker je treba obvladati vedno nove situacije. Dejstvo je, da sodobna družba sili posameznika v večjo fleksibilnost, pri tem pa mora prizadeti kljub temu vzpostaviti notranje ravnotežje. Z vsem tem razvojem pa se soočajo predvsem mladostniki.

Tema identitete¹⁰ je zelo obširna in je zato v okviru prispevka ne bom obširneje obravnavala.¹¹ Goffman (1975; slovenski prevod 2008) razlikuje osebno identiteto – to so individualne značilnosti posameznika (imam temne lase, sem vitka in se zanimam za jezike, ipd.); socialno identiteto – to je celota normativnih pričakovanj v neki socialni situaciji in to, kako nekoga prepoznavajo drugi (kot članico slovenskega društva, na primer, me imajo drugi za Slovenko), ter identiteto jaza (ki vse te

9 Primerjaj tudi Helsper (1983), ki ima željo po novem v naslovu svojega prispevka "Immer anders, immer neu / vedno drugačen, vedno nov".

10 Na tem mestu se ne bom spuščala v identitetne diskurze, samo toliko, da v glavnem razlikujemo tri pristope, in sicer psihoanalitskega, interakcijskega ter teorije socialnega konstruktivizma. Psihoanalitski pristop zastopa na primer Erikson 1981, njegova dela je še razširil Marcia 1993. Zastopniki interakcijske teorije so na primer Mead 1980; Goffman 1975; 2008 (slov. prevod), med konstruktivistice pa med drugimi lahko prištevamo Gergena 1996 in Halla.

11 Za obširen pregled primerjaj Južnič 1993; Brubaker in Cooper 2000. Etničnosti in identiteti se med številnimi posvečata Barth 1969 in Eriksen 1993.

značilnosti med seboj poveže). Posameznik skuša stalno vzpostavljati ravnotežje med družbeno in osebno identiteto, prav to ravnotežje pa je pogoj za pridobivanje identitete jaza. Medtem ko Erikson (1981: 123) izhaja iz dejstva, da je človek ob koncu adolescence razvil svojo osebnost (in identiteto), so se pogoji v pozni moderni spremenili: zdaj govorimo o večplastni identiteti (Keupp 1998), o fluidni identiteti, kjer se človek kot neke vrste "socialni kameleon" stalno spreminja in prilagaja novim danostim (Gergen 1996: 247). Mladostnik torej vedno znova spreminja videnje in razumevanje samega sebe in svojega odnosa do okolja. Proces oblikovanja identitete pa je neke vrste evalvacija preteklih in sedanjih lastnosti in odločitev o tem, kakšna osebnost želimo postati. Kritično obdobje za oblikovanje identitete je adolescence. Ule idr. (2000: 41–43) v tej zvezi govorijo o "biografijah negotovosti": mladi so prisiljeni, da si sami skujejo družbena pravila, orientacije in identitete. Možnosti za vstop v odraslost so se namreč v okviru individualizacije zaostrele in deloma mlade preobremenjujejo,¹² saj v svojem življenjskem okolju ne najdejo več stabilnih družbenih in kulturnih okvirov. Anthony Giddens (1995) v tej zvezi govori o izgubi "ontološke varnosti", to je izgubi zaupanja v kontinuiteto osebne identitete in neomajnost družbenega okolja. Prav zdaj to nazorno doživljamo ob finančni krizi.

Hurrelmann (2007: 13–26), ki v nemškem prostoru raziskuje socializacijska vprašanja, v svojem delu poudarja, da življenjsko obdobje "mladosti" v biografiji postaja vedno daljše: puberteta se začne vedno bolj zgodaj, višja izobrazba in z njo povezana odvisnost od staršev pa sta odgovorni za podaljšanje (post)adolescence nekako do 28., 30. leta, ko mladi odrasli vstopijo v poklic. Tudi Uletova (2009: 32–36) v intervjuju v *Mladini* poudarja, da je prišlo v prestopanju iz mladosti v odraslost do preobrata: obdobje odraščanja se podaljšuje, identitetna kriza pa, ki je bila prej značilna za mladost, se je zdaj prenesla v zgodnjo odraslost, kjer mladi "vijugajo med različnimi možnostmi in iščejo neko življenjsko pot zase" (Ule 2009: 33). Beck v svojem konceptu individualizacije sploh izpostavlja razkroj tradicionalnih predpisov in vidi mladostnika kot neke vrste "načrtovalni urad" za svojo življenjsko pot (Beck 1986: 217). Adolescence je vsekakor obdobje, v katerem se človekova identiteta nanovo strukturira. To reorganizacijo poudarja tudi Erdheim (1984: 273–368), ko piše o adolescenci in razvoju kulture. Poudarja pomembnost tega življenjskega obdobja, ki pa je povezano z vrsto konfliktov v zvezi z izstopom iz ožje družine v širše okolje.¹³

12 O vlogi adolescence primerjaj tudi Poljšak Škraban 2004; Erdheim 1984; Marcia 1993 in številne druge. O omejevanju mladosti od odraslosti primerjaj med drugimi Hurrelmann (2007: 28).

13 Pri tem so pomembni tudi iniciacijski procesi, ki se v tako imenovanih "vročih" razlikujejo od tako imenovanih "mrzlih" kultur. Primerjaj Erdheim (1984: 284–325).

Od pubertete igrajo pomembno vlogo *peergroup* in različne mladinske kulture, ki pomagajo mladim najti svojo identiteto. V naši družbi je mladost vrednota zase, ker se v medijih idealizirajo atributi mladosti. Uletova v tej zvezi govori o "juvenilizaciji družbe", kjer so mladi sicer izrinjeni, obenem pa vlada kult mladosti. V tej zvezi zagovarja, da je mlade treba že zgodaj uvajati v politično družbo in jim nalagati odgovornosti (Ule 2009: 35). To pa velja tudi za slovensko govoreče mladostnike na dvojezičnem Koroškem, ki imajo premalo možnosti za sooblikovanje politične družbe.

Z oblačili in s kulturo se mlad človek izloča iz množice. Različne mladinske kulture zajemajo tudi mladostnike na dvojezičnem Koroškem: medtem ko so nekateri precej politizirani in bi šli – denimo zaradi dvojezičnih topografskih napisov ali ekoloških tem – tudi na cesto, se drugi priključujejo mednarodnim mladinskim kulturam, kot so metal, gothic, punk, emo, ipd. V študentskem času intenzivno preizkušajo različne življenjske stile in eksperimentirajo sami s seboj. Pri tem jim gre tudi za odnos med posameznikom in družbo: sprašujejo se, ali naj nadaljujejo s tradicijo in kulturo staršev ali pa naj si ustvarijo svoj lasten način življenja. V doslej opravljenih intervjujih opažam, da se kritično opredeljujejo ali celo distancirajo od slovenske narodne skupnosti šele, ko zapuščajo domače okolje in dvojezične šolske in kulturne ustanove, v katere so bili vključeni.

Številne raziskave potrjujejo, da se identiteta utrdi po koncu študija, vendar se skozi življenje še naprej razvija, posebno to velja za čas pomembnejših sprememb v življenju in razne življenjske krize.¹⁴ To pa velja tudi za etnične re- in preorientacije, ki so mnogoplastni procesi in se odvijajo na podlagi najrazličnejših življenjskih izkušenj v teku biografij in generacij. Z družinsko socializacijo so položeni temelji, ki vplivajo na etnično samozavest. Drugi gradbeni kamni pa so konkretno življenjsko okolje, biografske prelomnice ter družbene in politične razmere (Vavti 2009).

REKONSTRUKCIJA ŠTIRIH ŽIVLJENJSKIH ZGODB

Rekonstrukcija življenjskih zgodb je v okviru obširne raziskave eden od analitičnih korakov, v katerem obdelujem glavne teme, ki so jih obravnavali mladostniki v svojih življenjskih pripovedih (primerjaj Jöosting 2005). Predstavila bom štiri mladostnike/mladostnice, s katerimi sem med aprilom in julijem 2009 posnela narativne intervjuje. Pri tem mi je bilo pomembno, da so se identificirali s slovensko narodno skupnostjo ter da so odraščali v še slovensko govorečem družinskem okolju. Uvodno vprašanje sem oblikovala takole: "Zanimam se za življenje in soži-

¹⁴ Primerjaj Frey & Haußer 1987; Marcia 1993.

tje na južnem Koroškem, pripoveduj iz tvojega življenja, kako si ti to doživel/a od zgodnjega otroštva preko šole vse do danes." Ker so bile pripovedi deloma kratke, sem postavila še dodatna vprašanja, med drugim tudi vprašanje: "Kaj ti pomeni biti Slovenec / Slovenka?"¹⁵ Način analize sem prevzela od Nohla (2008: 53), ki v svoji knjigi predstavlja dokumentarno metodo Ralfa Bohnsacka. Ker me zanimajo predvsem tisti mladostniki, ki se v niansah že oddaljujejo od svoje etnične pripadnosti, in dejavniki, ki na ta proces vplivajo, sem za prispevek poleg zavedne in zakoreninjene Slovenke izbrala še tri postadolescente, ki so na poti oddaljevanja od svojih etničnih korenin. V naslednjih zgodbah so z namenom zaščite izbranih pripovedovalcev in pripovedovalk vsa imena in vsi biografski podatki zakriti.

ALEKS IN DILEMA PRIPADANJA

Pripovedovalec je moškega spola in je bil ob povpraševanju star 23 let. Odraščal je v nemško govorečem okolju v večjem mestu na južnem Koroškem, izhaja pa iz mešanega zakona, pri čemer je mati Slovenka, oče pa nemško govoreč. Govorna jezika med socializacijo sta bila pisna slovenščina in nemški dialekt. Aleks je obiskoval dvojezični otroški vrtec, v katerem je bil delno vključen v skupine, kjer večina ni govorila slovenščine. V retrospektivi njegove pripovedi je bil že tedaj prisoten občutek "nepripadanja". Ta se je utrdil v dvojezični ljudski šoli, kajti tudi tam je bil tesneje povezan z otroki iz mešanih ali nemško govorečih zakonov. To se je še nadaljevalo med šolanjem na Zvezni gimnaziji za Slovence, kajti kot opisuje v svoji življenjski zgodbi, tudi tam ni bil sprejet v tako imenovani "slovenski krog":

Odkrito? ... Ko . na primer v gimnaziji, močno klikarstvo ... ne vem ali naj to zdaj povežem s tisto družino, vendar sem to tako doživel . nastajajo vedno klike tako imenovanih otrok iz **vplivnih slovenskih družin** (poudarjeno) . ki imajo vplivne dvojezične starše ... tako ... skozi to, da nisem bil vpliven otrok, z vplivnimi starši, sem bil pač outsider ... in to me je napravilo bolj kritičnega nasproti takšnim **oblastniškim skupnostim** (poudarjeno) ... priostreno bi lahko dejal, eh, da sem distanciran in da ne bi rad pristopil k takšnim skupnostim ... kot ... nikdar bi se ne priključil takšnim skupnostim, kjer imam vtis, da gre za oblast in vpliv ... sem raje v majhnih kompaktnih skupnostih, kjer je vsak enakopraven, kot en normalen človek pač ... zato tudi ne grem v takšne scene, sem torej kritičen in si izbiram prijatelje, ki so enako misleči ... ki nimajo prednosti zaradi **kakršnihkoli zunanjih dejavnikov** (poudarjeno) ... Zato, ker sem imel v slovenski gimnaziji vedno pozicijo outsiderja (int. 1: 5, prevod iz nemščine).¹⁶

15 To vprašanje je kot vstopno vprašanje v svoji študiji uporabljala Jurić Pahor (2000).

16 Debele črke stojijo za poudarjene besede; vsaka pika stoji za sekundo pavze. Transkribirala sem dobesečno, to se pravi, da napake namerno niso popravljene.

V tem odseku pripovedi se Aleks omejuje od tako imenovanega slovenskega klikarstva in od vplivnih slovenskih družin, od katerih se ni čutil sprejetega. Prikazuje se kot žrtev, za storilce pa ima vplivne pripadnike slovenske narodne skupnosti. Konflikt glede pripadanja ima v njegovi življenjski zgodbi osrednji pomen. Na eni strani se distancira od slovenske narodne skupnosti, ki ga ni sprejela kot "svojega", na drugi strani pa se omejuje tudi od preostalih Korošcev, kajti na začetku zgodbe reflektira na svoj slovenski izvor in poudarja, da ni povprečen "*0815 koroški prebivalec*"; da je zaradi svojega dvojezičnega izvora "*nekaj posebnega*".

V tej dilemi se je pozneje priključil neki mladinski sceni, kjer njegova etnična pripadnost "*ni nobena tema*". V njegovem življenjskem okolju slovenščina nima več veliko prostora, kajti okolje je nemško, prijateljski krog je nemško govoreč in v nemškem jeziku danes predvsem lažje komunicira:

Ker v nemščini boljše govorim, moje misli hitreje lahko izražam v besedah ... eh, ker v slovenskem jeziku, če moram govoriti, potem znam. Začelo se je v teku šolanja v nemški šoli, kajti tam nisem več potreboval slovenščine, in praktično je moj jezik začel upadati ... doma tudi ne vedno ... pri nas ni tako bilo, **da moraš slovensko govorit** (poudarjeno) ... Saj so družine, kjer veliko važnost polagajo na to, **da moraš slovensko govorit** (poudarjeno), tam ni nič drugega, čeprav tudi vsi znajo nemško ... ja, sigurno bi bilo bolj praktično, če bi zdaj še bolje govoril ... škoda je, da ne znam več tako dobro, eeeh ... razumem vse in če sem kje, **kjer moram govoriti slovensko** (poudarjeno), tudi nimam problema s tem ... čeprav, je že neumno, če se ne spomnim kake besede ... ali napačno, na primer ednino, dvojino, množino ... in napačno govorim ... to pa zato, ker nisem več vaje (int. 1: 3, prevod iz nemščine).

V njegovi življenjski zgodbi je nekaj prelomov, ki so odgovorni za to, da je Aleksova slovenska etnična identiteta danes samo še simbolične narave: začne se z mešanim zakonom njegovih staršev (lojalnost z nemško govorečim očetom), ki ga niso silili, da mora govoriti slovensko, in življenjem v nemško govorečem okolju, nadaljuje pa se s skupinami, ki ga vključujejo ali izločujejo. Že v vrtcu je bil kot dvojezični otrok tesneje povezan z nemško govorečimi otroki. To se je nadaljevalo v ljudski šoli in na Zvezni gimnaziji za Slovence. Pozneje, ko je prešel v neko poklicno višjo šolo, je slovenščina povsem izgubila svoje mesto in svoj pomen. Obenem se je v puberteti omejil tudi od še slovensko govoreče matere.

V zvezi s svojo etnično pripadnostjo se mladi fant danes distancira od etničnih kategorij in poudarja, da se počuti enostavno "*kot človek*". To lahko razberemo iz naslednjega citata:

... (vzdihne) ... kako se počutim ... kot **človek** (poudarjeno) ... ne kot Italjan ali Madžar, Slovenec, Korošec ali koroški Slovenec ... kaj takega. Pri tem ne delam razlik ... bilo je vseeno ... bilo je sicer dejstvo, da sem bil koroški Slovenc, ampak v mojem življenjskem okolju bi lahko bil prav tako ... bi lahko prav tako bil Britanc ali Američan (ibid., prevod iz nemščine).

Zanimivo je, da v tem odseku govori v preteklosti, "*bilo je dejstvo, da sem bil koroški Slovenec*". Je bil koroški Slovenec in danes ni več? Se z rabo preteklega časa omejuje od svoje etnične pripadnosti? Iz njegove zgodbe sem razbrala, da slovenščina v njegovem življenjskem okolju danes nima več komunikacijske vrednosti. Poleg zunanjih dejavnikov, ki sem jih že opisala, pa je brez dvoma tudi manjkajoča pripadnost tako imenovani *peergroup* odgovorna za to, da se "v slovenskem krogu" nikdar ni počutil doma. Da je zaradi tega trpel, je razvidno iz naslednjega citata:

Takrat v slovenski gimnaziji duševno nisem bil tako daleč, da bi rekel: To mi je vseeno! ... Bilo je ... jaz sem si vedno mislil: Jo, ti so vsi v eni kliki, jo ... in zakaj jaz tam nisem notri, eeh (ibid., prevod iz nemščine).

Pozneje je še poudaril, da mu je za to, da se je distanciral, danes "*vseeno*". V začetni sekvenci zgodbe pa poudarja svoj slovenski izvor (glej tabela). Dilema glede pripadanja je obenem glavna tema Aleksove pripovedi in je brez dvoma odgovorna za to, da je njegova etničnost danes samo še simbolične in deklarativne narave, kajti počuti se enostavno "*kot človek*".

KATJA JE ETNIČNO ZAKORENINJENA

Pripovedovalka je ženskega spola in je bila v času povpraševanja stara 21 let. Odraščala je pretežno v neki slovensko govoreči vasi ob meji s Slovenijo. Otroštvo je preživela tako znotraj družine kot tudi zunaj nje v izključno slovenskem okolju. Pozneje je obiskovala dvojezične oziroma slovenske šole. Poleg tega je bila tesno vključena v slovenska kulturna društva. Tudi prijateljski krog je bil od zgodnjega otroštva skoraj izključno slovenski. "V slovenskem krogu" se torej počuti doma:

Ja ... doraščala sem na vasi, kjer je še zdaj pravzaprav stoodstotno slovensko, in ... ne vem, kot otrok sem imela občutek, jo govorim slovensko ... in da drugi tudi nemško govorijo, eeh ... v širšem okolju ali pa v občini ali pa ... zdaj, da je Avstrija pač nemško govoreča dežela ... in sem kar hitro vedela, da smo manjšina (ja), ampak nikoli se nisem zaradi tega slabo počutila, in v družini sem dobila dosti samozavesti, zaradi tega ... (mh), nemško sem se potem **šele v šoli naučila** (poudarjeno) ... iiiin in hodila sem v majhno ljudsko šolo (mhm), kjer je, kjer so štirje razredi bili v enem, v enem prostoru, in v šoli je bil pouk slovenščine hm ... vedno zelo povezan z branjem knjig

in s kulturo, se mi je zdelo. Tako je naša učiteljica ko ... na to je pomembnost ... eh vlagala ... in ja ... mislim da mi je to do danes, da me še ... eh da mi je še važno, da prebiram slovenske knjige in da pojem slovenske pesmi (int. 2: 3).

Pripadanje k neki skupini je za Katjo samoumevno, v družini pa so ji posredovali dovolj samozavesti in slovenske zakoreninjenosti, ki sta se pozneje še utrjevali v prijateljskem krogu in s pripadnostjo k slovenskim kulturnim društvom.

Katja se počuti tesno povezana s svojim etničnim ozadjem in to v svoji življenjski zgodbi vedno znova tematizira:

Med 10. in 15. letom ... sem preko bratrancev ... sem, ja ... preko prijateljev na Koroškem tud` ... dobila stike s Slovenci, bi rekla izven naše, kako bi rekla ... naše občine (mhm). In to se mi je vedno fajn zdelo, spoznati druga narečja in ja, kar tedaj sploh nisem razumela, da so se prijatelji, s katerimi smo se včasih na kakih prireditvah, da so se pogovarjali slovensko, ampak da so, so se, če so bili v šoli, v slovenski gimnaziji, da so se tam nemško pogovarjali. Ker je pač to od prvega razreda tako bilo in so se (mhm) sramovali svojih dialektov ... in so se potem rajši nemško pogovarjali. to je bilo zame, to se še zdaj spominjam, kar sploh nisem mogla razumet, ne morem razumeti, ker tam ... smo se čisto normalno slovensko pogovarjali, vsak v svojem narečju (mhm), ... in ja polj sem naprej hodila v višjo šolo v (kraj) ... in ... tam se mi zdi sem, eh ... prvič pač imela ... eh ... imela dolgo, pač dolgotrajne ... eeeh ... stike s Slovenci iz Slovenije. In tam sem prvič tud spoznala, da je treba še veliko (se zasmije), veliko naučit`, če hočeš perfektno slovensko govorit` ... polj en občutek, če se hočeš tekoče pogovarjat` po slovensko, polj (se smeje) ... že včasih zmanjka besed, in ja ... tam sem polj prvič imela to motivacijo, da se je treba vse naprej učiti slovenščino (ibid.).

Tudi v puberteti, ko postaja vse bolj pomemben tako imenovani *peergroup*, je bila Katja vključena v slovensko okolje in se je počutila z njim tesno povezana. To se nenazadnje izraža v dejstvu, da ne razume, zakaj Slovenci med seboj ne govorijo slovensko, izraža pa se tudi v njeni pripravljenosti, da se "*vse naprej uči slovenščine*".

Čeprav občuti sedanje okvirne pogoje na južnem Koroškem kot kontraproduktivne za obstoj slovenske narodne skupnosti, pa je vendar prepričana, da "*slovenski napisi ne bodo rešili Slovence*":

V tem primeru je pač politično posebno ... za Slovence neugodno, ampak mislim, da, da ... en narod ne more preživeti s tem, da ... mu je politika naklonjena ... po mojem je važno, da se goji kultura in da se doma govori slovensko ... pa ne politika, in slovenski napisi ... seveda bi bilo lepo, če bi povsod imeli slovenske napise ... mislim pa, da **slovenski napisi ne bodo**

rešili Slovence (poudarjeno) (mhm) ... v tem primeru je, kot že rečeno, kultura, pa tudi šola ... je veliko bolj važno (int. 2: 5).

Katja je v svojem življenjskem okolju našla ugodne pogoje za zakoreninjeno slovensko etnično identiteto, ki pomaga prevzeti tudi samoodgovornost za obstoj slovenske narodne skupnosti. Odraščanje v slovenskem okolju, vključevanje v slovenske strukture in obisk dvojezičnih izobraževalnih ustanov so bistveno vplivali na njeno etničnost. Tudi poklic si je izbrala tak, da bo lahko ostala na dvojezičnem Koroškem in delala tako rekoč v slovenskem in/ali dvojezičnem okolju. Zanj je samoumevno, da se počuti "*v krogu*", da je "*koroška Slovenka*" in da je "*ponosna na to*". Ta že v družini posredovana samozavest pa ji pomaga tudi tam, kjer zaradi narodne pripadnosti doživlja konflikte in napade.¹⁷

DARKO SE VSE BOLJ DISTANCIRA

Pripovedovalec je moškega spola in je bil v času intervjuja star 26 let. Odraščal je v večjem nemško govorečem središču na južnem Koroškem in je otrok samohranilke, ki ga je jezikovno socializirala v pisni slovenščini. Darko je obiskoval dvojezični otroški vrtec in dvojezično ljudsko šolo ter bil dijak Zvezne gimnazije za Slovence v Celovcu, kjer je pozneje tudi maturiral. Odločil se je za študij zunaj Koroške in se izobražuje na Dunaju. Medtem ko je od zgodnjega otroštva živel v nemško govorečem okolju, sta bili njegova družina in izobraževalna pot v slovenskem oziroma dvojezičnem okolju.

Njegova družina sicer ni bila tesno povezana s slovenskimi strukturami, bila pa je pasiven potrošnik slovenske kulture, kar se je odražalo v obiskih alternativnih slovenskih prireditvev. V pripovedi se Darko kar na začetku distancira od etnične pripadnosti ter identitete in poudarja:

Naja ... v bistvu se sam sploh **ne vidim kot Slovenec** (poudarjeno) ... tudi ne kot Korošec ali Avstrijec ... temveč kot oseba, ki ima ... avstrijsko državljanstvo, ki govori slovensko in nemško ... angleško in špansko tudi ... tako da se v bistvu ... kar se moje identitete tiče, ne na narod ... oziram ... ne ... neka taka stvar ... Istočasno pa je že tako, da eh, sem po ... v teku, ko sem živel na Koroškem ... jaz zdaj živim že pet let izven Koroške (mhm) ... eh ... ja v bistvu je to že vedno bilo ... omniprezentno . da si Slovenec, to bolj zaradi, ne vem eh ja zaradi političnega okolja na Koroškem (int. 3: 1).

17 V intervjuju opisuje med drugim sceno, kjer so na neki študentski "fešti" nemško govoreči študenti verbalno napadli skupino slovensko govorečih, češ da naj govorijo nemško ali pa zapustijo fešto. Tem študentom so se uspešno in samozavestno uprli.

V prvi sekvenci njegove zgodbe se Darko torej *“v bistvu sam sploh ne vidi kot Slovenca”*, čeprav je zanj na drugi strani na Koroškem najpomembnejša tema, *“da si Slovenec”*. Primer, ki se ga ob tem spomni, je bombni napad na dvojezično ljudsko šolo v Celovcu. Bombo so našli 24. avgusta 1994 pred šolo in je predstavljala povsem konkretno eksistenčno ogroženost. Pri dezaktiviranju je bil težko ranjen policist Theodor Kelz. Bombni napad pa je kot enega od številnih izvedel Franz Fuchs, ki je bil zato pozneje obsojen. Nadalje Darko govori o raznih averzijah in protislovenski drži v delu koroškega prebivalstva. Vse to pa kaže, da je na južnem Koroškem doživljal strukturalno nasilje, čeprav je odraščal v času, ko je bilo vzdušje med obema narodnostma na južnem Koroškem v primerjavi s *Ortstafelsturmom* v sedemdesetih letih umirjeno.

Čeprav slovenska jezikovna kompetenca mladega študenta zaradi njegove večletne odsotnosti iz dvojezičnega prostora vidno trpi, se je v intervjuju odločil za rabo slovenščine in pripovedoval takole:

Kako mi je, je šlo na Koroškem? Eh v bistvu ni bilo ... je ena samoumevnost b`la ... eh ... da bi to tak prav realiziral, to je vedno od zunaj prišlo ... neka-ko ... in ... eh ... ena stvar je tud` ... da narečja ne govorim ... ne rožansko, ne podjunsko, ne ziljsko ... (mhm), ker ... moja mama pač ni ... me je v pisno slovenščino učila, oziroma smo govorili ... po večini. In to je tudi mogoče taka bariera bila, kar se zdaj starih staršev tiče, ker ... ja . ker so pač iz Podjune, ja ... tud` tako ... narečje ... tudi če ga sam razumem ... mi ni možno, da ga govorim . (jaja) ... eh . to bi bila ena stvar... eh, eh... no drugače na Koroškem mi je pač ..., da-da kot sem že prej omenil, to politično okolje ... je pač tako da-da-da . se mi je zdelo vedno, ali pozneje, ko sem se s tem ukvarjal . se mi je zdelo, da hočejo, da je tista perspektiva ... da so dobri in slabi koroški Slovenci ... in ... ideja je pač za tem ... da je asimilacija . ker je dosti takih, ki se, so se v teku ... še malo ne znajo slovensko v bistvu, ampak ... eh ... ko stari starši še govorijo slovensko deloma . in ... ko sem tisto asimilacijo tud` videl v ... če generacije od enih prijateljev od mene ... to se mi je zdelo, da je tista ena stvar ... ko koroški Slovenci ... je pač tisto, da je neka verzija v ozadju ... ker se meni zdi, kar se političnosti tiče, da ... da eh ... tudi če sem prej rekel, da se ne oziram na narod ali nekaj takega, bi pa že rekel, da tak ... eno neko historično oziranje na partizane ... oziroma protifašističnemu upor ... to so že reči, ko se meni zdi, da masa na Koroškem ... eh ... da je to del tistega glavnega ... glavne averzije proti Slovencem (ibid.).

Jezik je v tej sekvenci pripovedi polomljen, asociativen, z razlagajočimi vrinjenimi deli, ki kažejo čustveno prizadetost. Govori o tem, kako je bilo zanj biti Slovenec na Koroškem: na eni strani je bilo samoumevno, na drugi pa je zahte-

va po realizaciji prišla od zunaj.¹⁸ Pomembna izjava je, da ne govori narečja in to dejstvo občuti kot bariero v odnosu do starih staršev. V preteklosti so igrale tri slovenske doline: Rož, Podjuna, Zila v slovenski etničnosti in pripadnosti na južnem Koroškem pomembno vlogo, kar se izraža v številnih narodnih pesmih.¹⁹ Ta odsek kaže, da z manjkajočim narečjem v njegovi družini manjka tudi neke vrste pripadnost. Konkretno govori o družinskih vezeh s starimi starši, s katerimi bi ga narečje bolj povežalo. Darko govori še o politični diferenciaciji in delitvi v *“dobro in slabe Slovence”*, ki da sta odgovorni za asimilacijo. Z asimilacijo se sooča tudi v ožjem prijateljskem krogu, kjer stari starši še govorijo slovensko, njegovi prijatelji pa ne več. V tem sklopu spet omeni *“neko averzijo v ozadju”*, ki koreni ni v protifašističnem uporu Slovenk in Slovencev. Prav v to misel pa je vrinjena relativizacija izjave v prvem stavku (glej tabela), ko pravi, da se v bistvu ne ozira na narod. Na tem mestu se ozira na partizane, s tem pa se z njimi tudi v gotovi meri identificira. Ta identifikacija pa nazadnje pomeni, da je “žrtev”, ker pritegne averzije: po njegovem mnenju v protifašističnem uporu korenini averzija nemško govorečih Korošcev proti Slovincem.

Nadaljnji potek svojega življenja Darko vidi kot neko *“igro s slučajem”*, odvisno od opcij, ki se mu bodo ponujale, in poudarja svojo fleksibilnost:

Drugač pa ne vem kako, izven Evrope najbrž še tekom študija ... glavni sedež, kje bom glavno, v glavnem stanoval, še ne vem ... ampak jaz sem, kar se tega tiče precej fleksibilen, tako ... ah ... se perspektive se lahko tekom, v tem letu še spremenijo. (mhm) (...) in ne vem ... tle je pač bolj taka igra s slučajem, kjer se . ne vem, če imam eno dobro opcijo v južno Azijo ali južno Ameriko, ali Afriko ... ne vem (ibid.).

Darkova zgodba je na prvi pogled izraz vedno večje distanciranosti od svojega etničnega izvora, delni izseki pa vendarle kažejo tudi na njegovo tesno emocionalno povezanost. Njegova stik in povezanost s slovenščino sicer občutno upadata, kajti ne bere več slovenskih časopisov, živi v oddaljenih mestih in tudi v prihodnosti se vidi nekje v tujini – odvisno od poklicnih opcij, ki jih bo imel – ne pa na Koroškem, kot sam pravi: *“Vrbsko jezero samo ni motivacija zame (se zasmije), da bi se vrnil.”* Tudi v tej zvezi lahko govorimo o simbolični etničnosti in povezanosti s svojim izvorom.

18 Kategorizacija od zunaj: mi, oni. Primerjaj Vavti (2005).

19 “Rož, Podjuna, Zila, venec treh dolin, moja domovina, narod moj trpin”, tako se začne slovenska ljudska pesem, ki jo radi prepevajo koroški Slovenci. Primerjaj v tej zvezi tudi delo Jurič Pahorjeve (2000), ki je deloma analitsko interpretirala besedila pesmi in kako ti “delujejo” v nezavednem.

JANJA JE AMBIVALENTNA

Pripovedovalka je ženskega spola in je bila ob intervjuju stara 27 let. Odraščala je pretežno v nemško govorečem okolju blizu Celovca in obiskovala deloma dvojezične šolske ustanove, poleg tega pa se je šolala tudi v nemškem okolju. Tukaj se kažejo prvi prelomi, o katerih pripoveduje naslednje:

Ja ... jaz sem šla v dvojezični vrtec-vrtec ... potem sem šla dve leti v nemško ljudsko šolo, ker še nismo imeli, ker še ni bilo dvojezične šole v Celovcu ... sem šla dve leti, tretji in četrti razred v slovensko ... navrh v gimnazijo ... kjer vem, ja ... da smo se takrat bolj nemško pogovarjali med sabo, med prijatelji ... kot slovensko ... v šoli že slovensko, a izven šole bolj nemško se pogovarjali ... ampak to je tudi s tem povezano, da so ljudje v busu na primer se razburjali, če smo se slovensko pogovarjali ... spet nazaj "naj gremo spet nazaj", ne vem, kam ... In ne vem, če je zdaj res samo to b`lo ... i-i-inn ... vem, da je pri meni zdaj na primer, na Dunaju ... se zgodi, da ... Jaz se vedno slovensko pogovarjam z (ime otroka), z njim, ampak meni se včasih, jaz sem že tak, imam že tako dosti od tega, da ljudi ... **kako te gledajo, če tuj jezik govoriš!** (poudarjeno), to je na Dunaju in tle tud, to je povsod ... in tukaj tud ... to je povsod tako . jaz se ne morem ... reč` ... **jaz se počutim kot tujka na Dunaju** (poudarjeno) zato ker, jaz opazim ljudi, katere to moti ... da tuj jezik govoriš (hm) ... in ... jaz ja boljši nemško govorim, kot slovensko, ampak . **se potrudim, da slovensko govorim** (poudarjeno) in ... to je pač malo en konflikt (žalostno) zame, ja ... z mojim okoljem na Dunaju ... ampak jaz vem, da je to tle tud` . also tu tudi ni veliko boljše (hm) ... ah ... v gimnaziji, jaz nisem končala gimnazijo, sem šla potem na nemško (ime šole) ... navrh pa na eno drugo šolo, kjer sem imela **slovenščino** (poudarjeno) . bi lahko imela slovenščino, sem pa potem angleško vzela, slovensko sem se itak pogovarjala in ne bi bilo potrebno . ker je bil bolj bazičen tečaj in ... potem sem pa sploh šla v tujino ... (...) In odkar imam otroka, mi je spet zelo važen jezik (se zasmije), in se res potrudim in vem, da sem, da sem se dosti zboljšala (mhm) ... pa še vedno nimam ta občutek, da bi lahko o vsem govorila v slovenščini (mhm) ... eh . že, bi morala že več brat` in to si sama, si sama dajem moje-moje naloge, da res berem ... v resnici ne delam veliko za to (int. 4: 2).

Govori torej o prelomih pri šolanju in pri rabi slovenščine, ki ni avtomatično povezana z obiskom slovenskih ali dvojezičnih šolskih ustanov. Nasprotno, v *peer-group* se mladostniki pogovarjajo nemško. To pa Janja tesno povezuje z dejstvom, da so se ljudje v avtobusu razburjali, kar je pokazatelj za strukturalno nasilje. V tem sklopu se spomni tudi na izjavo "*naj gremo nazaj!*" Tudi to začudi, kajti: "horuk, nazaj v Jugoslavijo!" je bilo slišati v koroškem vsakdanu predvsem v 70. letih, ko je bilo politično vzušje občutno zaostreno. V svojo zgodbo Janja vplete kratko

zgodbico, ki opisuje, kar sedaj doživlja na Dunaju v zvezi z otrokom, s katerim v javnih prevoznih sredstvih govori slovensko. V tej zvezi nenadoma postane dvojna žrtev: koroška Slovenka in pa migrantka, za katero jo imajo na Dunaju, kadar govori slovensko. Sama govori o konfliktu, je žalostna, z občutkom, da ni sprejeta. Predvsem jo to prizadene, ker *“ja boljši nemško govorim kot slovensko, ampak ... se potrudim, da slovensko govorim (poudarjeno)”*. Za ta trud pa jo okolje kaznuje s pogledi. Ta vrinjena majhna zgodba kaže njen konflikt, ki se ga ne more otresti. Povzroča pa ambivalentno držo nasproti njeni narodni pripadnosti, ki se vleče skozi celo njeno življenjsko zgodbo. Pri tem je trud za jezik na eni strani in neka resigniranost na drugi: “In ja ... to je pač . konflikt ... jaz se potrudim, da naprej tako govorim, ampak jaz ne bi ... jaz polj, jaz se ne definiram kot Slovenka. ... Jo (mhm) . kot rečeno” (ibid.). Ta izraz dokazuje, da etnična identifikacija in raba slovenskega jezika nista avtomatično povezani.

Vrnitev na Koroško je za Janjo življenjska tema, ki pa ji vzbuja občutke strahu. Tudi v tej zvezi gre za pripadanje, za “krog”, v katerem bi se počutila doma, za bližino in distanco oziroma omejitev. V Janjinih besedah to zveni takole:

Občutek, hm . da niti nočem v tem notri bit` ... (mhm). Sem rada kot, v družini, in imam občutek, da moja družina ni takšna, glih . samo med koroškimi Slovenci pa ne ... ja, to jaz vem, da se da ljudi, ki se res samo med sabo srečajo, ja, da se . pač jaz imam občutek, da je tu res že en takšen krog, da, ki je, da se govori med sabo, ja: “Ta je pa hči od tega in tega.” . Jaz mislim da je že tako, ja: “Čigava pa si?” (mhm) ... to je že tako normalno vprašanje (se smeje) ... (ime) tista od tistega, od tiste ... to so nekako vprašanja ... če vejo, da si koroški Slovenec pa kar vprašajo, od kod prideš, to je že malo . v en ladel (op.: predal) . struktura od družine, potem se že tako ... da nekam ... (jaja) in to ... ne vem imam občutek, da ni prav . seveda je tle, ampak je težko. Kot rečeno ... mi je težko razlagat`, občutek, ki ga imam . če sem tukaj, se potem doma ja dobro počutim, če pa sem spet na Dunaju, pa od-od-od-od daljave vidik je bolj-bolj-bolj tak, da si mislim: **ne, to ja ne more bit` . to !** (poudarjeno), si ne morem predstavljati, **kaj bom delala čez dan** (poudarjeno) (...) Malo strah pride! Ne da bi strah bil, ampak tako mal paniko dobim. Also, začasno pač (ibid.).

Tudi Janja govori o nekem slovenskem krogu, kateremu pa sama noče pripadati, kajti pri tem gre za kategoriziranje, pripise, vključitev in izločevanje, pripadanje k “pravi družini”, ipd. Vse to pa ji zbuja strah in paniko. Družina je eno, slovenska družba oziroma strukture pa drugo. V tej zvezi je zanimivo, da ni prva in edina, ki ta problem tematizira v svoji zgodbi. Tovrstno kategoriziranje in prilščanje ni zaželeno, čeprav se Janja trudi za jezik, ga svojemu otroku posreduje tudi v težavnih okoliščinah, bere slovenske knjige in ima trdno socialno mrežo v slovensko govorečem krogu prijateljev in prijateljcev.

SKLEP

Štirje primeri mladih koroških Slovenk in Slovencev kažejo na dilemo, s katero se bodo v prihodnosti morali soočati tudi predstavniki slovenske narodne skupnosti. Zgleda, da so se razmere, v katerih se izraža narodna zavest, v preteklih desetletjih spremenile. Medtem ko so se pred – denimo – tridesetimi, štiridesetimi leti cele družine (in vasi) zaradi asimilacijskega pritiska s strani večinskega naroda odpovedale slovenskemu ozadju in zanikale svoj etnični izvor, je situacija danes drugačna: Pritisk ni več tako jasen in viden, temveč se kaže v obliki strukturalnega nasilja (kaznovanje s pogledi, z verbalni napadi na študentski fešti, ipd.). Tembolj jasno pa nekateri mladi doživljajo kategoriziranje in izločevanje znotraj manjšine same: kdo spada v krog, kdo je na robu in kdo je sploh že zunaj, so vprašanja, ki se postavljajo tudi mladostnikom. Slovenski krog, slovensko "kliko", vplivne družine, ipd. so v tej obliki tematizirali mladostniki sami in preko oblik pripadanja in/ali nepripadanja tematizirali svojo pozicijo v narodni skupnosti. Jasno je in to kaže predvsem Katjin primer, da so v krogu tisti, ki so odraščali v varnem slovenskem družinskem in slovensko-družbenem zavetju. To velja – tako kažejo prvi intervjuji – tudi za mladostnike, ki so še v slovenskih šolah in kulturnih društvih. Distanciranost, ambivalentnost in konflikte pripadanja, ki pa nikakor ne pomenijo odpovedi svojim slovenskim koreninam, sem pogosto našla pri mladostnikih, ki izhajajo iz mešanih zakonov, živijo na obrobju ali v nemško govorečem okolju, imajo prelome v biografijah, niso vključeni v slovenske strukture, so na katerikoli način izločeni iz "slovenskih klik", ipd. Priostreno bi te primere lahko interpretirali tudi tako: Slovenke in Slovenci na dvojezičnem Koroškem nimajo samo enega "sovražnika"²⁰ zunaj, temveč se bodo morali v večji meri posvečati tudi svoji lastni odgovornosti za odtujevanje mladih.

20 Npr. BZÖ, ki se bori proti dvojezičnim topografskim napisom, ali pa tisti del večinskega naroda, ki so mu Slovenke in Slovenci še vedno trn v peti. Dejstvo je in to so pokazale tudi biografske zgodbe, da je v koroškem vsakdanu še vedno najti strukturalno nasilje, kot so zmerjanje in zasramovanje ter "kaznujoči" pogledi.

Tabela 1: Izbrani primeri etnične identifikacije mladih pripadnikov slovenske narodne skupnosti na južnem Koroškem, interpretacija prvih treh stavkov v kontekstu življenjske zgodbe²¹ (Štefka Vavti 2009)

Intervju 1	Intervju 2	Intervju 3	Intervju 4
Vedeti, da se ima en izvor ... da je človek nekaj posebnega ...	Eh ... biti Slovenka, ali mh, ali slovenski jezik, da znam ta jezik vedno najprej povežem z družino ... mh ...	Naja ... v bistvu se sam sploh ne vidim kot Slovenec (poudarjeno) ... tudi ne ... kot Korošec ali Avstrijec ... temveč kot oseba, ki ima ... avstrijsko državljanstvo, ki govori slovensko in nemško ... angleško in špansko tudi	Aha, hm ... težko vprašanje ... hhh ... eh ... jaz ne bi rekla, če bi me kdo vprašal, odkod sem in to, jaz ne bi rekla, da sem Slovenka
to se pravi, da ni en 0815 koroški prebivalec ...	je to bil prvi pač, ali tam sem se naučila jezika ...	tako da se v bistvu ... kar se moje identitete tiče, ne na narod ... oziram ... ne ... neka taka stvar ...	... Jaz se že počutim kot Slovenka, zato, ker se pogovarjam ... z mojim otrokom.. in v družini tud' ... ampak ...
iz mojega nazora je 'človek' (nemško: <i>man</i>) nekaj posebnega, da ima nekdo druge stvari v glavi, posebej politika in tako ... (v nemščini oblika <i>man</i> – distanciranje)	tam sem se naučila govorit' slovensko in ... eh ...	Istočasno pa je že tako, da eh, sem po ... v teku, ko sem živel na Koroškem ... jaz zdaj živim ... že pet let izven Koroške ... eh ... ja v bistvu je to že vedno bilo ... omniprezentno ... da si Slovenec ...	jaz se sploh s temi stvarmi nisem bavila, da bi mislila ... jaz vem ... da sem iz manjšine, in daaaa ... nekako sem ponosna na to, ampak meni se zdi ... eh ... ja, also težko, ja-jaz vem, da sem ja ... ne-ne-ne ... zame je zelo težko vprašanje
Tema: Izvor ; se distancira od drugih Korošcev in od Slovencev – Konflikt in dilema glede pripadanja sta pogosto formulirana v različnih življenjskih kontekstih; ima občutek nepripadanja, je "zunaj" in pripadnik neke mladinske scene, kjer etničnost ne igra nobene vloge.	Družina kot navezna točka. Tema: Zakorenjenost in zasidranost ; je tesno povezana s slovensko narodno skupnostjo, kulturo, ipd. Se vidi "v krogu", pripadanje in etničnost pozitivno obravnava, deloma se omejuje od nemško govorečih.	Tema: Distanciranost in ambivalentnost ; se ne želi prištevati k neki "narodnosti". Tematizira in izpostavi manjkajoči dialekt, kajti to je občutil kot bariero v kontaktu s starimi starši.	Tema: Teža in ambivalentnost ; se ne počuti "v krogu", temveč "na robu" in to vedno znova tematizira, ambivalentna drža teče kot rdeča nit skozi življenjsko zgodbo.

21 Pri tem se opiram na Nohla (2008: 53 in nasl.). Sicer pa so to odgovori na dodatno vprašanje "Kaj ti pomeni, biti Slovenec / Slovenka". To vprašanje je Jurić Pahor (2000) uporabljala kot vstopno vprašanje.

VIRI IN LITERATURA:

- Alheit, Peter in Bettina Dausien (2000) "Die biographische Konstruktion der Wirklichkeit: Überlegungen zur Biographizität des Sozialen." V Erika M. Hoerning (ur.) *Biographische Sozialisation* Stuttgart: Lucius & Lucius: 257–283.
- Barth, Frederic (1969) *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Cultural Difference*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Beck, Ulrich (2000) *What is globalization?* Cambridge: Polity Press.
- Beck, Ulrich (1986) *Risikogesellschaft: Auf dem Weg in eine andere Moderne*. Frankfurt/Main: Suhrkamp.
- Boeckmann, Klaus, Karl Brunner idr. (1988) *Zweisprachigkeit und Identität*. Celovec: Drava.
- Bohnsack, Ralf (2001) "Dokumentarische Methode: Theorie und Praxis wissenssoziologischer Interpretation." V Th. Hug (ur.) *Wie kommt Wissenschaft zu Wissen?* Bd. 3. Opladen: Baltmannsweiler: 326–345.
- Brubaker, Rogers in Frederick Cooper (2000) "Beyond 'identity'." *Theory and Society* 29, Kluwer Academic Publishers: 1–47.
- Cloos, Peter in Werner Thole, ur. (2006) *Ethnografische Zugänge: Professions- und adressatInnenbezogene Forschung im Kontext von Pädagogik*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- De Swaan, Abraham (2002) *Words of the World: The Global Language System*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Eriksen, Thomas Hylland (1993) *Ethnicity and Nationalism: Anthropological Perspectives*. London: Pluto.
- Erikson, Erik H. (1981) *Identität und Lebenszyklus*. Frankfurt/Main: Suhrkamp.
- Erdheim, Mario (1984) *Die gesellschaftliche Produktion von Unbewußtheit: eine Einführung in den ethnopschoanalytischen Prozeß*. Frankfurt am Main: Suhrkamp
- Fuchs-Heinritz, Werner (2005) *Biographische Forschung: Eine Einführung in Praxis und Methoden*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Frey, Hans-Peter in Karl Haußer (1987) "Entwicklungslinien sozialwissenschaftlicher Identitätsforschung." V Frey & Haußer (ur.) *Identität: Entwicklungen psychologischer und soziologischer Forschung*. Stuttgart: Enke: 3–26.

- Gans, Herbert (1979) "Symbolic ethnicity: The future of ethnic groups and cultures in America." V Herbert Gans idr. *On the Making of Americans: Essays in honor of David Riesman*. University of Pennsylvania Press: 193–220.
- Gergen, Kenneth J. (1996) *Das übersättigte Selbst: Identitätsprobleme im heutigen Leben*. Heidelberg: Auer.
- Giddens, Anthony (1995) *The Consequences of Modernity*. London: Polity Press.
- Glaser, Barney in Anselm Strauss (1979) "Die Entdeckung gegenstandsbezogener Theorie: Eine Grundstrategie qualitativer Sozialforschung." V Christel Hopf & Elmar Weingarten (ur.) *Qualitative Sozialforschung*. Stuttgart: 91–111.
- Glaser, Barney G. (2001) *The grounded theory perspective: Conceptualization contrasted with description*. Mill Valley, CA: Sociology Press.
- Goffman, Erving (1975) *Stigma: Über Techniken der Bewältigung beschädigter Identität*. Frankfurt/Main: Suhrkamp.
- Goffman, Erving (2008) *Stigma: zapiski o upravljanju poškodovane identitete*. Maribor: Aristej.
- Guggenberger, Helmut, Wolfgang Holzinger idr. (1994) *Bericht zur Studie Ethnische Identitätsbildung in der slowenischen Minderheit Kärntens*. Celovec: vezan manuskript.
- Hall, Stuart in Paul Du Gay, ur. (1996) *Questions of Cultural Identity*. London: Sage.
- Helsper, Werner (1983) "Identität in der ‚Nicht-Identität‘? Immer anders? Immer neu?" V Wilfried Breyvogel (ur.) *Autonomie und Widerstand: Zur Theorie und Geschichte des Jugendprotestes*. Essen: Rigodon Verlag: 85–97.
- Hurrelmann, Klaus (2007) *Lebensphase Jugend: eine Einführung in die sozialwissenschaftliche Jugendforschung: Grundlagentexte Soziologie*. Weinheim/München: Juventa.
- Jöesting, Sabine (2005) *Jugendfreundschaften: zur Konstruktion von Männlichkeit in der Adoleszenz*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Jurić Pahor, Marija (2000) *Narod, identiteta, spol*. Knjižna zbirka Smeri. Trst: ZTT EST.
- Južnič, Stane (1993) *Identiteta*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Keupp, Heiner (1998) "Diskursarena Identität: Lernprozesse in der Identitätsforschung." V Renate Höfer in Heiner Keupp (ur.) *Identitätsarbeit*

heute: Klassische und aktuelle Perspektiven der Identitätsforschung. Frankfurt/Main: Suhrkamp: 11–39.

- Malle, Augustin in Valentin Sima (1996) "Ethnische Homogenisierung durch Absiedlung von Eliten (am Beispiel der Kärntner Slowenen im Nationalsozialismus)." V Rudolf Ardelt in Christian Gerbel (ur.) *Österreichischer Zeitgeschichtetag 1995*. Innsbruck in Dunaj: 502–509.
- Marcia, James E. (1993) "The ego identity status approach to ego identity." V James Marcia, A. S. Waterman idr. (ur.) *Ego identity: A handbook for psychosocial research*. New York: Springer: 3–21.
- Mead, George H. (1980) *Gesammelte Aufsätze*. V: Hans Joas (ur.) Bd. 1. Frankfurt/Main: Suhrkamp.
- Merkač, Franc (1983) "Zavest slovenskih mladostnikov o svetu, v katerem živijo in identiteti narodne skupnosti." *Mladje 50*, Celovec: Drava: 84–92.
- Merkač, Franc (1986) *Lebenswelten slowenischer Jugendlicher: Volksgruppenidentitätsfindung – Emanzipation in Kärnten*. Celovec: Avtonomna delav-nica.
- Miheljak, Vlado, ur. (2002) *Mladina 2000: Slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje*. Maribor: Aristej.
- Moritsch, Andreas in Tina Bahovec, ur. (2000). *Die Kärntner Slowenen 1900–2000. Bilanz des 20. Jahrhunderts*. Celovec, Ljubljana in Dunaj: Mohorjeva.
- Nastran Ule, Mirjana (2000) *Sodobne identitete: v vrtincu diskurzov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Nečak Lük, Albina, Boris Jesih idr., ur. (2002) *Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru III: občina Železna Kapla-Bela*. Ljubljana: Institut za narodnostna vprašanja.
- Nohl, Arnd-Michael (2008) *Interview und dokumentarische Methode: Anleitungen für die Forschungspraxis* (2. nakl.). Wiesbaden: VS-Verlag für Sozialwissenschaften.
- Poljšak Škraban, Olga (2004) *Obdobje adolescence in razvoj identitete: izbrane teme*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Priestly, Tom in Roxandra Comanaru (2009) "Identity' among the minority Slovenes of Carinthia, Austria." *Razprave in gradivo* 58: 6–23.
- Reiterer, Albert F. (2000) "Lebenswelt Muttersprache: das Slowenische und seine heutige Wahrnehmung – ein Bericht." *Kärntner Jahrbuch für Politik 2000*: 340–362.

- Rosenthal, Gabriele (1995) *Erlebte und erzählte Lebensgeschichte: Gestalt und Struktur biographischer Selbstbeschreibungen*. Frankfurt/Main in New York: Campus.
- Schulze, Heidrun (2006) *Migrieren – Arbeiten – Krankwerden: Eine biographietheoretische Untersuchung*. Bielefeld: transcript.
- Schütze, Fritz (1983) "Biographieforschung und narratives Interview." *Neue Praxis* 3: 283–293.
- Straub, Jürgen (2000) "Biographische Sozialisation und narrative Kompetenz: zu einigen Voraussetzungen lebensgeschichtlichen Denkens." V Erika Hoerning (ur.) *Biographische Sozialisation*. Stuttgart: Enke Verlag: 137–163.
- Ule, Mirjana (2009) Intervju. *Mladina* 26 (3. julij): 32–36.
- Ule, Mirjana, Tanja Renner idr. (2000) *Socialna ranljivost mladih*. Ljubljana: Aristej.
- Vavti, Stefanie (2005) "Wir sind Kanaltaler!": Regionale und lokale Identitäten im viersprachigen Valcanale in Italien [67 Absätze]. Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research [On-line Journal], 7(1), Art. 34 (<http://www.qualitative-research.net/fqs-texte/1-06/06-1-34-d.htm>, 15. 2. 2007).
- Vavti, Stefanie (2009) *"Wir haben alles in uns ..." Identifikationen in der Sprachenvielfalt. Fallbeispiele aus Südkärnten (Österreich) und dem Kanaltal (Italien)*. Frankfurt/Main: Peter Lang Verlag der Wissenschaften.
- Wodak, Ruth, Rudolf de Cillia idr. (1998) *Zur diskursiven Konstruktion nationaler Identität*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Zavratnik Zimic, Simona (1998) *Pogovori s koroškimi Slovenci: o etnični identiteti, slovenščini, dvojezični vzgoji in samopodobi*. Celovec, Ljubljana in Dunaj: Mohorjeva založba.
- Zupančič, Jernej (2007) "Sodobni socialni in etnični procesi med koroškimi Slovenci." *Razprave in gradivo* 53–54: 140–161.